

УДК: 811.512.154(07)

*Наркулова С. М., окутуучу, e-mail: saadat-9@mail.ru
“Манас” КТУ, Чет тилдер бөлүмү, Кыргызстан*

**КЫРГЫЗ ТИЛИН ҮЙРӨТҮҮДӨ ЖАЗУУ МАДАНИЯТЫН
ӨНҮКТҮРҮҮНҮН УСУЛ-ЫКМАЛАРЫ
(кесиптик багыттагы адистердин мисалында)**

Кыргыз тилин үйрөтүүдө жазуу ишмердүүлүгүнүн зарылчылыгы ар дайым болуп келген. Тил үйрөнүүчүлөрдүн тил үйрөнүүгө болгон кызыгуусун жакшыртуу максатында текстти уктуруп, текстти окуттуруп, уккан, окуганын сүйлөтүү менен бирдикте жазуу ишмердигин өнүктүрүү да тил үйрөтүүнүн ийгиликтүү жыйынтыктарын берери шексиз. Ошондуктан ар кандай тилди үйрөтүүдө жазуунун ар түрдүү ыкмаларын колдонуп келишүүдө. Бирок азыркы учурда тил үйрөнүүчүлөрдүн жазуу ишмердиги жөн эле тил үйрөнүү үчүн гана керек эмес, аны менен кошо жазуу маданиятын да өнүктүрүү учурдун талабы десек болот. Ар түрдүү кесиптеги адистерге тил үйрөтүүдө жазуу ишмердиги бирдей эмес. Кесиптик багыттагы адистерге тил үйрөтүүдө өзүнүн адистигине жараша жазуу маданиятын да өнүктүрүү зарылдыгы келип чыгууда.

Бул макалада кыргыз тилин үйрөтүүдө ар түрдүү кесиптеги адистердин жазуу маданиятын өнүктүрүүдөгү усул-ыкмалар ачылып берилет.

Өзөктүү сөздөр: *жазуу маданияты, чыгармачылык, эссе, баяндама, семиотика, дилбаян, ой жүгүртүү.*

*Наркулова С. М., преподаватель, e-mail: saadat-9@mail.ru
КТУ "Манас", кафедра иностранных языков, Кыргызстан*

**МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ РАЗВИТИЯ ПИСЬМЕННОЙ
КУЛЬТУРЫ В ОБУЧЕНИИ КЫРГЫЗСКОМУ ЯЗЫКУ
(на примере профориентационных специалистов)**

Потребность в письме в обучении кыргызскому языку была всегда. Чтобы повысить интерес к изучению языка необходимо развивать аудирование, чтение, говорение и письма, все это несомненно, даст хорошие результаты в обучении языку. Поэтому для обучения разным языкам использовались разные методы обучения. Однако сегодня востребовано не просто обучение письму, но и развитие культуры письма. При обучении языкам специалистов разных профессий письменная деятельность не одинакова. Необходимо развивать культуру письма при обучении языку специалистов в соответствии с их специализацией.

В данной статье будут раскрыты методы и приемы обучения кыргызскому языку и развитию письменной культуры у специальностей разных профессий.

Ключевые слова: *культура письма, творчество, сочинение-эссе, изложение, семиотика, сочинение, размышление.*

*Narkulova S. M., Lecturer Kyrgyz-Turkish Manas University,
Department of Foreign Languages, Coordinating the Kyrgyz language
e-mail: saadat-9@mail.ru*

**METHODS AND TECHNIQUES FOR THE DEVELOPMENT OF WRITTEN
CULTURE IN TEACHING THE KYRGYZ LANGUAGE
(using the example of career guidance specialists)**

There has always been a need for writing in teaching the Kyrgyz language. To increase the interest of language learners in language learning, the development of listening, learning, reading, speaking

and writing will undoubtedly give good results in language learning. Therefore, different teaching methods were used to teach different languages. However, today the demand for language learning and writing is not only in language learning, but also in the development of writing culture. When teaching languages to specialists of different professions, the written activity is not the same. It is necessary to develop a culture of writing when teaching language of specialists in accordance with their specialization.

This article will reveal the methods and techniques of teaching the Kyrgyz language in the development of written culture of various specialties.

Key words: *culture of writing, creativity, essay, exposition, semiotics, composition, reflection.*

Ар түрдүү кесиптин адистерине кыргыз тилин үйрөтүүдө тил үйрөтүүнүн өзгөчө усул-ыкмаларын колдонуу зарылчылыгы бар. Тил үйрөтүүдө угуп түшүнүү, окуп түшүнүү, монолог, диалог формасында сүйлөө кебин калыптандыруу менен бирдикте жазуу ишмердиги да өзгөчө орунду ээлейт. Тил үйрөнүүчү кандай сүйлөсө, ошондой жазат жана кандай жазса, ошондой эле сүйлөө кебин калыптандырат. Сүйлөө кебин калыптандырууга караганда жазуу ишмердигин ийгиликтүү өздөштүргөн тил үйрөнүүчү ошол үйрөнгөн тилин өмүр бою эсинде жакшы сактай алат жана андан ары жогорку деңгээлде өздөштүрүп кетет. Кесиптик багыттагы ар түрдүү адистер тил үйрөнүүдө үйрөнүп жаткан тилди бирдей деңгээлде кабыл ала алышпайт. Алар өздөрүнүн адистиктерине жараша кабыл алуу туюму ар башкача болот. Мисалы, гуманитардык илимдин адистери тилди бат кабыл алышат, алардын эс тутуму ар кандай тексттерди бат өздөштүрөт жана чыгармаларды да тез өздөштүрө алышат. Ал эми так илимдин ээлерине тил үйрөтүүдө, аны менен бирге чыгарманы окутуп-үйрөтүүдө да усулдун башкача формасында, айталы, формула иретинде түшүндүргөндө тилди тез үйрөнгөндүгү практикада жүзүндө байкалууда. Формула түрүндө дегенибиз, мисалы “*маңкурт*” деген түшүнүктү гуманитардык илимдеги тил үйрөнүүчүлөр романды оңой эле окуп чыгып түшүнүшсө, так илимдин ээлери “*маңкурт*” деген сөздү формула катары кабыл алып, анын келип чыгуу себептери аркылуу түшүнгөндө гана изги ийгиликтерге жетери маалым болду. Себеби сөздүн маанисин талдоого алып түшүнгөндө, адамдын кантип маңкуртка айланганын так билиш үчүн чыгарманы толук окуганга аракет кылышат да, чыгарманы толук кандуу түшүнүүгө аракеттенип кызыгышат. Ошондуктан чыгарма аркылуу тилди өздөштүрүүдө, эң оболу, кесибине көңүл буруп, андан соң адистердин кабыл алуу туюмуна жараша, окулуп жаткан тексттеги айтыла турган ойду, теманын так маанисин, текст же чыгарма эмне жөнүндө боло тургандыгын алдын ала түшүндүрүп, негизги идеяны формула катары талдап берүү максатка ылайык. Окуганын жана аны кандай түшүнгөнүн жазуунун ар кандай формалары менен текшерип, тил үйрөнүүчүнүн деңгээлин текшерип алуу ийгиликтүү натыйжаларды берери иштин жүрүшүндө байкалууда. Тил үйрөнүүчүлөрдүн өтүлгөн темаларды кандай кабыл алып жатканын сүйлөө кеби менен гана текшерип алуу жетишсиз, себеби кээ бир студенттер элдин алдында тартынбай өз оюн ачык айта алышат, ал эми, практика көрсөткөндөй, көпчүлүгү жазуу жүзүндө гана өз оюн жеткире алышат жана тил үйрөтүп жаткан окутуучу да студенттеринин теманы кандай кабыл алып жатканын, кандай деңгээлде бара жатканын баамдай алат. Тил үйрөнүүчүлөр сүйлөө кебинде ката сүйлөсө да, мимика, жест аркылуу өз оюн билдире да, жеткире да алышат. Жазуу ишинде тил үйрөнүүчү, биринчиден, орфографиялык туура жазууну өздөштүрөт, экинчиден, өтүлүп жаткан теманын маанисин так ачып бере алат. Сүйлөп жатканда айтайын деген кээ бир ойлору унутулуп калышы мүмкүн, ал эми жазууда аны кайра-кайра окуп чыгып, оңдоп-түздөп, калып калган ойлорун кошуп толуктап жазып, түшүнүгүн кеңири мааниде ачып берет. Мисалы, эссе, баяндама, дилбаян жазганда өз ойлорун толук ачып бере алышат, жада калса,

философиялык жаңыча көз жүгүртүүгө да жетишет. Демек, жазуу – туура сабаттуу жазууга, туура так жазуу – маанини ачып берүүгө, так ачылган маани – ойду туура жеткирүүгө, туура, так жеткирилген ой – маалыматты туура түшүнүүгө алып келет, туура түшүнүү – туура чечим чыгарууга өбөлгө түзөт. Тил үйрөнүүчүлөрдүн жазуу ишмердигин ишке ашыруу менен бирге алардын жазуу маданиятын калыптандырууга болот. Профессор С. Рысбаев жазуу маданияты боюнча мындай дейт: *“Бүгүнкү күндө эне тилин окутууда тил маданияты жана кеп маданияты деген терминдерди кеңири колдоно баштадык, ал эми «жазуу маданияты» деген түшүнүктү анчейин баалабай, эсибизге албай, ал тургай, андай терминди да такыр эле пайдаланбай келебиз. Жазууга коюлуучу бардык талаптардын жыйындысы – жазуу маданияты болорун эстен чыгарбоо зарыл.* Ошону менен катар С. Рысбаев Ж. Энтериевдин “Окуу жана таза жазуу” аттуу эмгектеринде анын илимий-практикалык проблемалары бир топ деңгээлде чечмеленгенин (1989), орус методисти В. В. Воропкова окуучунун жазуу сабаттуулугун калыптандыруу боюнча баалуу пикирлерин айтканын белгилейт [2]. К. Д. Ушинский окуу иши менен жазуу ишин байланыштырууну, ал эми Я. А. Коменский жазуу ишин оболу таза, кооз, андан соң тез жана туура жазуу керектигин сунушташкан”, – дейт С. Рысбаев.

Чоротегин Тынчтыкбек: “Жазма маданият” дегенде, биз өзүбүздүн алфавитибиз менен байланыштуу сөз кылып, муундан муунга өткөрүп келген мурасыбыз бар экендигин баса белгилешибиз керек”, – дейт [8].

Жазуу бул – адамдын эң улуу табылгасы жана маданияттын эң зор ийгиликтеринин бири, жер жүзүндөгү цивилизация жазуунун жаралышы менен тыгыз байланышта өнүккөндүгү, жазма тилде илим-билимдин кенчи сакталгандыгы тууралуу изилдөөчү Н. А. Усубалиева да баса белгилейт [7].

Азыркы учурда кесиптик багыттагы адистер иш алып барууда жөн гана маданияттуулукту, сылыктыкты жана этикеттерди билүү менен гана чектелбеши керек. Ар бир кесиптин ээлери өзүнүн ишин мыкты алып баруу үчүн ар түрдүү тармакта иш жүргүзгөндүктөн, айткан сөзү да жогорку деңгээлде, сүйлөгөндө муютуп сүйлөө сапатына ээ болууга умтулуусу керек. Ал эми жакшы сүйлөө үчүн, албетте, жазууну мыкты өздөштүрүүсү абзел. «Оозеки кеп аркылуу үн жеткен жерге чейин гана пикир алышууга мүмкүнчүлүк бар. Жазуу болсо дүйнөнүн бир бурчунан экинчи бурчуна, бир убакыттан экинчи мезгилге, доордон доорго жетүүчү мүмкүнчүлүккө ээ» [7].

Ошонун негизинде учурда жогорку окуу жайларда ар түрдүү кесиптин адистерине кыргыз тилин үйрөтүүдө өзгөчө усул-ыкмаларды колдонуу зарылчылыгы келип чыгат. Тил үйрөтүүдө угуп түшүнүү, окуп түшүнүү жакшы жазууга өбөлгө түзөт. Студенттин өз алдынча чыгармачыл ой жүгүртүүсүн калыптандыруу, өз оюн жазууда туура, так билдирүү жөндөмдүүлүгүн өнүктүрүү – кыргыз тилин үйрөтүүдөгү негизги максаттардын бири.

Кесиптик багытта окуган студенттердин жазуу ишмердигинде кандай тоскоолдуктар бар? Студенттердин кебинде кездешүүчү төмөндөгүдөй көйгөйлүү маселелер бар. Алардын ичинен бир нече көйгөйлөрдү айта кетели:

- жөнөкөй сүйлөмдөрдөн түзүлгөн кеп;
- грамматикалык жактан сүйлөмдү туура кура албоо;
- кептин жардылыгы;
- сөздүк байлыктын жетишсиздиги;
- адабий нормага кирбеген, ылайык эмес жаргон сөздөрдү көп колдонуу;
- суроону акыл калчап, маңыздуу, түшүнүктүү, туура бере албагандык;
- жооптордун кыскалыгы;

- диалог кура албагандык;
- монологду ырааттуу сүйлөп бере албагандык;
- чечендик өнөрдүн толук жоктугу;
- уккан, көргөнүн ирети менен айтып бере албагандык;
- окуяга терең ой жүгүртө албагандык, жыйынтык чыгара албагандык ж. б.

Тил үйрөнүүдө билген лексикалык каражаттардын жардамы менен сүйлөм, сүйлөмдөн кыскача тексттерди жазуу менен, жөнөкөйдөн татаалга карай иш жүргүзүүгө болот.

Алгач, текст менен иштөөнүн жолдорун кантип бышыктаса болот?

- Окуу үчүн кептик тапшырманы аныктап алуу;
- Студенттердин адистигине жараша мотивация берүү;
- Жаңы сөздөр аркылуу текстке багыттоо;
- Текстти адистик кесибине жакындатуу, окшоштуктарды табуу;
- Ой жүгүртүүсүн өстүрүү;
- Тапкычтыкка тарбиялоочу көнүгүүлөрдү иштетүү;
- Сөздүк корун байытуу үчүн жазуу тапшырмалары;
- Кептик, тилдик кыйынчылыктарды кыскартуучу жазуу ишмердигин өнүктүрүү ж. б.;

Кесиптик багыттагы студенттерге тил үйрөтүүдө жазуунун ар кыл түрлөрү менен иш алып баруудагы бир нече мисалдарды келтирип көрөлү. Мисалы, эссе жазуу ишин кантип жүргүзсө болот? Илимий булактардагы маалыматтарга таянсак, «эссе» сөзү француз тилинен алынган жана ал *essae*- «аракет, киришүү, тажрыйба» деген түшүнүктү билдирет. Эссе жанры – чыгармачылыктын бардык эле жанры сыяктуу адамдын ички толгонуусун, ой чабытын чагылдырган, логикасын өстүргөн эркин жазылуучу чыгарманын бир түрү. Эссени адегенде ишке орношуу кезинде жазылуучу маалымат алуучу иш кагазы катары, кеңири формада жазылган резюме сыяктуу колдонуп, ишке жаңыдан орношуп жаткан адам өзүнүн адистик билими, кесиптик жөндөмү, алдыдагы планы, ишти жүргүзүүдөгү ыкмалары, жетишер ийгиликтери тууралуу платформасы катары жазышканы жөнүндө проф. С. Рысбаев баса белгилейт [9].

Эссе жазуу үчүн окуялуу бир текстти же чыгарманы окуп чыгып, талкууга алып, ал көйгөйлүү маселелерди кантип чечүү жолун табуу тууралуу студенттерге алдын ала маалымат берүү жакшы ийгиликтерге алып келет. Чыгарманы талкуулаганда кээ бир студент өз оюн так айта алат, кээ бири оюн айта албай калат. Алар чыгармага болгон көз карашын, ички толгонууларын, ички сезимдерин жазуу аркылуу гана билдире алышат. Чыгарманы окуганда ар бир адамдын ою ар башка болот, тактап айтканда, ар кесиптин адистери ар түрдүүчө ой жүгүртүшөт жана кандай ой жүгүртсө, ошондой жазышат. Мисалы, философтор философиялык тереңдикте, психологдор каармандын психологиялык жактан мүнөздөрүн ачып берүү менен, так илимдер математикалык, химиялык, физикалык жалпылаштыруу жолу менен дүйнөгө болгон жекече көз карашында баяндап, сүрөттөп, ой жүгүртүп же моделдештирип, эркин тандоосу аркылуу чыгарманы маңыздуу ачып бериши мүмкүн.

Эссе жазууда тил үйрөнүүчү публицистикалык ой жүгүртүү менен коомдун көйгөйлөрүн айкын чагылдыра алат жана анын чечүү жолдорун иликтейт. Демек, эссе жазуу ишмердигин өнүктүрүү – студенттин полемикалык ой жүгүртүүсүн өзгөртүп, жашоого болгон жекече көз караштарын жакшыртат, келечекте өз адистигине жаңы багыт, үмүт берүүгө шыктандырат. Өз ой толгоолорун, пикирин иреттүү баяндоого, түшүнгөнүн сүрөттөп жазып берүүгө машыгат. Эссе жазуу менен студенттер өз

тармактарынын мыкты адистери болууга алгачкы кадам ташташат десек болот. Себеби өз адистигинин учурдагы көйгөйлөрү, аларды чечүү жолдору туурасында ой бөлүшүшөт, келечекте тандаган кесиби кандай маанилүү болоруна саресеп салышып, изилдей башташат. Өз адистигинин жашоодо маанилүүлүгү, келечектеги пландары, сунуштарын ортого коюуга өбөлгө түзөт, жаңыча көз карашта талдоого алат. В. Кротов эссе жанрынын ар тараптуу болорун сунуштаган эссе-ой жүгүртүү, эссе-изилдөө, эссе-аңгеме, эссе-мүнөздөмө, эссе-этиюд, эссе-очерк, эссе-эскерүү, эссе-гипотеза сыяктуу формаларын жазууга машыга алышат [9].

КРнын Эл жазуучусу К. Жусуповдун "Ыр сабындагы өмүр" деген эссеси жөнүндө Түгөлбай Сыдыкбеков мындай дейт: "Кеңеш Жусупов улуу акын тууралуу баянын жөн гана фактыларды келтирип, цифраларды айтуу үчүн жаза салган эмес, китепти окуп, ар бир окурман анын башкы каарманы Алыкул Осмонов менен өзүн салыштырат, өзүнө өрнөк издейт, эмне үчүн, кандай максатта жашап жатканын аңдап билүүгө жол табат" [11].

Андан сырткары, кесиптик багыттагы тил үйрөнүүчүлөрдү жазуу ишмердигине сөздүн лексикалык маанисин, окуган чыгармасын семиотикалык белгилер аркылуу өркүндөтүү да чоң жетишкендиктерге өбөлгө түзөт. 1) Мисалы, "кол" деген сөздү карап көрөлү: *кол- (мүчө), кол акы, кол ал-, кол алдында, кол алыш, кол ара, кол астында, кол арага жароо, кол-аяк, кол бала, кол барбоо, кол башы, кол берүү, кол булга, кол-бут, колго ал, колго алуу, колго түшүү, колдон алдыруу, колдон берүү, колдон келет, колдон келүү, колдон суурулуу, колдон талашуу, колдон уруктандыруу, колдон чыгаруу, колдон-колго, колду байлоо, колду кароо, колдун кириндей, кол бакыр (фольк.), колдун кычуусун кандыруу, кол жазма, кол жалга-, кол жоолук, кол жуу-, кол ийрисине тартуу, кол кабыш, кол кайруу, кол кайтар-, кол кайыр- кол канатуулар (зоол.), кол кап, кол кармашуу, кол кароо, кол катык (камыр жөн.), кол кашык, кол кесер, кол кой-, кол коюу, кол көтөр, кол куушур-, кол куушуруу, кол саат, кол өнөрчү (дагы 18 түрү бар) ж. б.* [3: 269].

2) Ч. Айтматовдун "Ак кеме" повестиндеги үч санын талдоого алып, үч, жети санынын семиотикалык белгилерине токтолууга болот. Кеңешбек Асаналиев мындай дейт: "Кордондо жашагандар үч түтүн; үч эркек; үч аял; бала, дүрбүсү, китеп кабы; үч короо; Сюжет да үч күндүк окуя: портфель алынган күн; мүйүздүү эне келген күн; мүйүздүү эне өлгөн күн. Бул магиялык үчтүктөргө повесттин курамындагы үч жомок: Мүйүздүү Бугу-Эне тууралуу; Чыпалак бала тууралуу; Теңир-Тоо тууралуу жомоктор кошулат. Бала үчүн үч дүйнө бар: бири өзү жашап аткан Жер дүйнөсү; экинчиси – баланы дайыма кызыктарган Асман дүйнөсү; үчүнчүсү – өзү баргысы келген, балык болуп жүргүсү келген Суу дүйнөсү" [5]. Алар жашап турган токойго ургаачы бугу, эркек бугу жана аларды ээрчиген музоо бугу – жалпы үч бугу келет. Эне-Сайдан Бугу-Эне, бала жана кыз болуп үчөө аттанып чыккан. Бугу-Эне бала менен кызды үч жыл толгондо Ысык-Көлгө жеткирет. «Анан дагы жетөөнүн бири Кыдыр деп коёт таятам» [1: 47]. "Ошол токой коругунда жашап жаткандардын саны да жетөө: Момун чал, таенеси, Орозкул, Бекей, Сейдакмат, Гүлжамал, бала». Мына ошол үч, жети сандарынын семиотикалык белгилери аркылуу талдап келип, чыгармадагы автордун окурмандарга жеткирейин деген негизги идея мазмунун түшүндүрүүгө болот. «Үч», «жети» саны – ыйыктыктын, салттуулуктун, ишенимдин, касиеттүүлүктүн белгиси. Математика негизги предмет болгон адистиктерге тил үйрөтүүдө үч, жети сандарына басым жасоо, адистигине байланыштуу натуралдык сандар тууралуу да кошумча текст кыстара кетүү тил үйрөтүүдө максатка ылайыктуу жана изги натыйжаларды берүүгө таяныч түзө алат. Ошону менен катар ошол адистиктеги студенттердин сабакка болгон кызыгуусун

жандандыруу, тил үйрөтүүгө машыктырууга чоң өбөлгө түзөт. Тил үйрөтүүдө текст, көнүгүүлөрдү семиотикалык белгилер аркылуу анализ жүргүзүү, талдоо тил үйрөнүүчүнүн ой жүгүртүү сезимдерин өнүктүрөт, дүйнө таанымын кеңейтет, ой чабытын тереңдетет, алардын туюу, сезүү, эмоцияларын ачып берет, чыгарманын түпкү маңызын, автордун айтайын деген оюн тереңден иликтөөгө алат, талдайт, изилдейт, ойлонот, тапкычтыкка түрткү берет, өз ой пикирин жаратууда мыкты каражат катары жол ачат, ошону менен бирге тилди бат жана сапаттуу, маани-маңызы менен үйрөнүүнүн жолун табышат.

Мындан сырткары, жазуу маданиятын өнүктүрүүдө ар түрдүү ыкмадагы көнүгүүлөрдү аткаруу, баяндама, дилбаян, тест тапшырмалары, жат жазуунун ар кандай формалары менен иштөө да жазуу маданиятын ар тараптуу өнүктүрүүдө максатка ылайык.

Тилдин бат өздөштүрүлүшү тил үйрөнүүчүлөрдүн үйрөнүшүнө мыкты өбөлгө түзгөн усул ыкмаларды туура жана ар тараптуу колдонууга байланыштуу. Кесиптик багыттагы адистерге кыргыз тилин үйрөтүүдө ар дайым көндүм болгон ыкмаларга таянуу менен адистигине жараша тил үйрөтүү келечектеги жашоосуна да пайдалуу болору шексиз. Макалабызда жазуу маданиятынын бир нече үлгүлөрүн гана кыскача атап өттүк. Инновациялык усул-ыкмалардын негизинде жазуу маданиятынын ар түрдүү жолдорун табуу жана анын жаралышына өбөлгө түзүү, аны олуттуу кароо милдети дагы алдыда, себеби жазуу гана келечек муундун жашоо нугун жеңилдетип, дайыма цивилизациялык өнүгүшүнө жол картасы сыяктуу мыкты өбөлгө түзөрү бышык.

Адабияттар:

1. Айтматов Ч. Ак кеме. – Бишкек, 2019.
2. Воропкова В. В. Обучение грамоте и правописанию в I-IV классах вспомогательной школы. –М., 1995.
3. Карасаев Х. К. Кыргыз тилинин орфографиялык сөздүгү. -Бишкек, 2009.
4. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения. В 2 т. –М., 1982
5. Муратов А. “Ак кеме” повести тууралуу 10 факты...
<https://sputnik.kg/20180407/ak-keme-povesti-tuuraluu-kyzyktuu-10-fakty-1038556725.html>,
жаңыланган 14.12.2021
6. Рысбаев С. https://www.kao.kg/images/stories/doc/195_001.pdf., 1-б.
7. Усубалиева Н. А. Окуучуларды жазуу ишмердүүлүгүнө үйрөтүү үчүн окуу китебинин мазмунун модернизациялоонун ролу. // Известия вузов Кыргызстана. -№ 7. -2015.
8. <http://www.science-journal.kg/media/Papers/ivk/2015/7/ivk-2015-N7-182-185.pdf>
9. Чоротегин Т. https://www.bbc.com/kyrgyz/kyrgyzstan/2014/02/140228_history
28-февраль 2014.
10. <https://kutbilim.kg/ru/news/inner/esse-dilbayan-degen-emne-zhana-al-kantip-zhazyilat-ru/> 13.05.2016.
11. <https://kutbilim.kg/ru/news/inner/esse-dilbayan-degen-emne-zhana-al-kantip-zhazyilat-ru/>13.05.2016.
12. <https://sputnik.kg/20200118/kenesh-zhusupovdun-yr-sabyndagy-omur-essesi-tuuraluu-faktylar-1046800168.html> 13:14 18.01.2020.